

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ σὲ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας

Ἡ Χώρα τῆς Ἀλυπίας

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Σκυθρωπὰ ἦθη, τέρμα!

Μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ καινούργιου χρόνου ἄς κά-
νουμε μιὰν εὐχή. Νὰ προσπαθήσουμε νὰ ἀπομα-
κρύνουμε ὅσο γίνεται τὴν κατῆφεια καὶ τὴ λύπη
ἀπὸ τὰ πρόσωπα καὶ τὴν καρδιά μας. Ἡ ἀνοιξη
ἦρθε νωρίτερα φέτος, ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος,
«ἡ τῆς χάριτος θεόφθογγος χελιδὼν», μᾶς ἔφερε
καὶ πάλι τὸ περίτρανο μήνυμα γιὰ τὸ τέλος τῆς
λύπης μὲ τὴν ἀνατολὴ τῆς νέας οἰκονομίας τῆς σω-
τηρίας τῶν ἀνθρώπων, ὅπως λαμπρὰ ὑμῶνδεῖ ὁ ὑ-
μνογράφος Βύζας στὸ στιχηρὸ προσόμοιο τοῦ Ἐ-
σπερινοῦ τῆς Συνάξεως τοῦ τιμίου ἐνδόξου Προ-
φήτου, Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου¹.

Ἡ εὐχὴ αὐτὴ δὲν ἀντηχεῖ ὡς σύνθημα, ὅπως τὸ
«χαμογελάτε, εἶναι μεταδοτικό». Ἡ ὡς διαταγή,
«πρόσω ἀριστερὰ» ἢ «δυσικὰ τῆς λύπης», ὅπως θὰ
μᾶς συμβούλευε ὁ ἐπιζῶν ἐθνικός μας ποιητὴς
στὴν πρόσφατη ποιητικὴ συλλογὴ του, σὰ νὰ ἀνήγ-
γειλε μιὰ «γεωγραφία αἰσθημάτων»².

Ἡ λύπη προσδιορίζεται τοπικά; Κάπου δηλαδὴ
εἶμαι λυπημένος καὶ κάπου ἄλλου δὲν εἶμαι; Ὑ-
πάρχει ἓνας τόπος ὅπου ἔχω δικαίωμα ἢ μπορῶ
ἔστω νὰ εἶμαι λυπημένος καὶ κάπου ὄχι; Ἀπὸ ποῦ
καὶ πέρα ἀρχίζουν ἢ τελειώνουν τὰ σύνορα τῆς λύ-
πης; Ὡς ποῦ ὁ Ἰωάννης «ἐξελαύνει τὸ τέρμα τῶν
σκυθρωπῶν ἡθῶν»; Ποιὰ εἶναι ἡ δικιά μας ἢ Σιών
στὴν ὁποία θὰ μποῦμε στεφανωμένοι μὲ αἶνεση,
ἀγαλλίαμα καὶ εὐφροσύνη κι ἀπ' ὅπου θὰ ἔχει ἐ-
ξαλειφθεῖ ἡ ὀδύνη, ἡ λύπη κι ὁ στεναγμὸς ὅπως
ἀναγγέλει ὁ Ἡσαΐας (35,10); Ὁ «ἄλυπος οἶκος»
στὸν ὁποῖο μεταβαίνει ὁ Ὅσιος Πατὴρ ἡμῶν Ἀλύ-
πιος ὁ Κιονίτης – ἡ μνήμη του τιμᾶται τὴν 26η
Νοεμβρίου – ἀφορᾶ καὶ ἐμᾶς³; Εἶναι καὶ τόπος
δικός μας στὸν ὁποῖο νὰ μποροῦμε ν' ἀποσυρῶμα-
στε «γιὰ νὰ μὴ λυπόμαστε κι ἐμεῖς ὅπως καὶ οἱ
ἄλλοι, ποὺ δὲν ἐλπίζουν πουθενὰ» (Α' Θεσσαλο-
νικεῖς 4,13); Ἡ εἶναι ἓνας τόπος ὅπου μεταβαίνου-
με μετὰ θάνατον;

Ἡ ποιήτρια Κατερίνα Ἀγγελάκη - Ροῦκ ἔλυσε
τὸ θέμα ὅσον ἀφορᾶ τὴ λύπη. Ἐπινόησε ἓνα τόπο

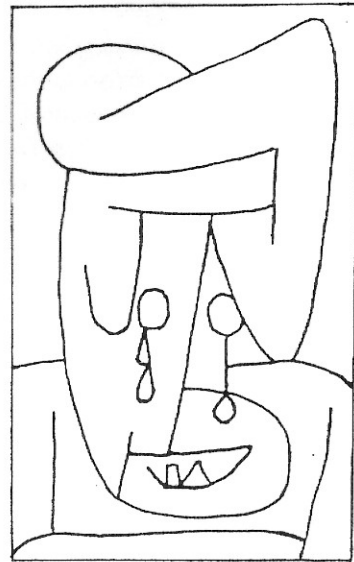
γιὰ νὰ πηγαίνει ὅταν εἶναι βαθιὰ λυπημένη καὶ
τὸν ὀνόμασε *Λυπιού*⁴.

Ἐναν τόπο ἐπινόησα

γιὰ νὰ πηγαίνω ὅταν εἶμαι βαθιὰ λυπημένη
λυπημένη ὡς τοὺς ἄλιωτους πάγους μέσα μου
ὡς τὰ κρυσταλλωμένα δάκρυα,
ὡς νὰ βγοῦν οἱ νοσταλγίες, πανθηροῦλες λευκὲς
ποὺ δαγκώνουν καὶ τσοῦζουν οἱ δαγκωματιές τους.

Λυπιού λέω τὸν τόπο ποὺ ἐπινόησα

γιὰ νὰ πηγαίνω ὅταν εἶμαι βαθιὰ λυπημένη
μιὰ κατάσταση ποὺ ἐντείνεται ἀκατάπανστα
ἀφοῦ ὅλα τὰ ὠραιοποιημένα τοπία τοῦ τέλους
ἀρχίζουν νὰ μυρίζουν μουχλιασμένα νερὰ
καὶ καρπούς σάπιους.

Γυναίκα ποὺ κλαίει.

Γραμμικὸ σχέδιο ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο τῆς ποιητικῆς συλλογῆς
τοῦ Δ. Ἀγγελῆ, *Τὸ λυπημένο σου πρόσωπο*, βασισμένο σὲ
πίνακα τοῦ Πῶλ Κλέε (Klee) 1939.

Ὁμολογῶ ὅτι εἶναι πολὺ εὐρηματικὴ ἡ σκέψη
τῆς. Ἀρχιμήδεια ἢ ἀναζήτησις. Κι ἂν δὲν τῆς δί-
νουν τὸ «πᾶ σῶ» (τὸ ποῦ νὰ σταθεῖ), τὸν προσφέ-
ρει ἀπὸ μόνῃ τῆς στὸν ἑαυτὴ τῆς, σὰν ἀποκούμπι
στὴ ζωὴ αὐτὸν τὸν τόπο («Sitz im Leben»). Κι ἂν

βρήκε τὸν τόπο τῆς λύπης αὐτὸ δὲ σημαίνει πὼς δὲν θέλει τὴ χαρὰ, δὲν τὴν ἀποζητά.

*Ἡ πιὸ νέα γυναίκα στὴ Λυπιοῦ εἶμ' ἐγὼ
ποῦ κοιτῶ, κοιτῶ καὶ δὲν πιστεύω
πὼς τόσοσ κουρνιαχτὸς συσσωρεύεται
στὴν ὁδὸ τῆς χαρᾶς.*

«Εἶναι ἐπώδυνη ἡ πραγματικότητα τοῦ δρόμου ποῦ ὁδηγεῖ στὴν ἀτέρμονη χαρὰ...»⁵.

Λύπη καὶ χαρμολύπη

Ἡ Χώρα, ὅμως, τῆς Ἀλυπίας, ὅπως θὰ ὀνόμαζα ἐγὼ τὸν τόπο ποῦ ἀναζητούσαμε λίγο πιὸ πάνω γιὰ νὰ ἐντάξουμε τὸν «ἄλυπον οἶκον», προσδιορίζεται τοπικὰ ἢ εἶναι μιὰ κατάσταση, ἕνας τόπος-τρόπος ποῦ τὸν κουβαλᾶς περισσότερο μέσα σου ὅπου κι ἂν πηγαίνεις, ποῦ σ' ἀκολουθεῖ παντοῦ καὶ πάντα; Ὅπου ἡ λύπη μοιράζεται μὲ τὴ χαρὰ καὶ ἡ χαρὰ μὲ τὴ λύπη, «χάρμα μαζί καὶ σπαραγμός», αὐτὸ ποῦ ὀνομάζει ἡ παράδοσή μας *χαρμολύπη*, καὶ τὴν συνδέει μὲ τὸ *χαροποιὸν πένθος*⁶. Θὰ πρέπει ὅμως νὰ προσδιορίσουμε γιὰ ποιά λύπη καὶ γιὰ ποιά χαρὰ μιλάμε.

Ἡ λύπη, ὅπως εἶναι γνωστό, περιλαμβάνεται ἀνάμεσα στοὺς ὀκτώ λογισμοὺς τῆς κακίας⁷ καὶ ὁ χριστιανὸς ὀφείλει νὰ ἀναλάβει ἀγώνα κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς λύπης «τοῦ ἐπισκοτοῦντος τῆ ψυχῇ ἀπὸ πάσης πνευματικῆς θεωρίας καὶ κωλύοντος αὐτὴν ἀπὸ πάσης ἀγαθῆς ἐργασίας»... «καὶ ἐμβάλλοντος τὴν ψυχὴν εἰς ἀπόγνωσιν». Πρέπει νὰ ἀγωνιστοῦμε ἐναντίον τοῦ πνεύματος τῆς λύπης, «ὅπως ἀπελάσωμεν αὐτὸ τῆς ἡμετέρας καρδίας». Ἄς θυμηθοῦμε ὅτι τὸ ἴδιο ρῆμα «ἀπελαύνω» χρησιμοποιεῖται γιὰ τὰ «σκυθρωπὰ ἦθη» καὶ «τὸ πνεῦμα τῆς λύπης» ποῦ φαίνεται νὰ συμπίπτουν.

Ἡ λύπη ὡς δευτέρου συνθετικὸ τῆς χαρμολύπης εἶναι ἄλλο πράγμα. Ὁ ἅγιος Κασσιανὸς ὁ Ρωμαῖος μᾶς προτρέπει: «Ἐκείνην μόνην τὴν λύπην ἀσκήσωμεν, τὴν ἐπὶ μετάνοιαν τῶν ἡμαρτημένων, μετ' ἐλπίδος ἀγαθῆς γινομένην» περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος εἶπεν· ὅτι ἡ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον ἐργάζεται (Β' Κορινθίους 3,10)». Καὶ μᾶς ψιθυρίζει τὸ ἀκριβὸ μυστικόν: «Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη, τῇ ἐλπίδι τῆς μετάνοιας διατρέφουσα τὴν ψυχὴν, χαρᾶ σύμμεικτος ὑπάρχει».

Ἀσφαλῶς οἱ εὐλαβεῖς καὶ σεβαστοὶ ἀναγνώστες τῆς στήλης δὲν θὰ περιμένουν νὰ διαπραγματευθῶ ἐν ἐκτάσει τὸ μέγα τοῦτο θέμα τῆς λύπης καὶ τῆς χαρμολύπης. Στόχος μου ὅπως πάντα εἶναι νὰ τοὺς θυμίσω πράγματα ποῦ ἤδη ξέρουν καὶ νὰ τοὺς παραπέμψω ἐκεῖ ποῦ μποροῦν νὰ βροῦν νά-

ματα ζωῆς γιὰ τὴ δική τους τὴ ζωὴ καὶ τὶς ζωὲς ἐκεῖνων ποῦ τοὺς ἔχει ἐμπιστευθεῖ ὁ Κύριος στὴ θεοφιλή διακονία τους. Εἶναι ἐνδιαφέροντα τὰ ὅσα προτείνει ὁ ἅγιος Κασσιανὸς ὡς θεραπευτικὴ ἀγωγή τῆς λύπης: «*Αὕτη δὲ θεραπεύεται διὰ προσευχῆς καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος καὶ μελέτης τῶν θείων λογίων καὶ τῆς μετὰ ἀνθρώπων εὐλαβῶν διαγωγῆς*»⁸.

(Συνεχίζεται)

1. «Ὡς τοῦ Πνεύματος ἐραστής, καὶ τῆς χάριτος θεόφθογγος χελιδόν, τρανᾶς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Βασιλέως, βροτῶν τῷ γένει ἐξ Ἀγνῆς φαινώς ἀνατείλαντος, εἰς μερόπων ἀνάκλησιν, κατεμήνυσας Πρόδρομε, τῶν σκυθρωπῶν ἠθῶν, ἀπελαύνων τὸ τέρμα, καὶ ζωῆς αἰδίου ἐπιβαλέσθαι ἰθύνων, τὰς καρδίας τῶν ἐν μετανοίᾳ βαπτισμένων, μάκαρ θεόληπτε» (Μηναῖον Ἰανουαρίου, Ἀθήναι, Ἐκκλ. Βιβλιοθήκη «Φῶς», 1970, σ. 153-154).

2. Ὀδυσσέα Ἐλύπη, *Δυτικὰ τῆς λύπης*, Πουήματα. Ἀθήνα, Ἐκδ. «Ἰκαρος» 1995, 27 σ. Βλ. κριτικὴ τοῦ Παντελεῆ Μπουκαλά στὴν «Καθημερινή» τῆς 9 Ἰανουαρίου 1995, σ. 10.

3. Βλ. τὸν τελευταῖο στίχο πρὸ τοῦ Συναξαρίου: «*Εἰκάδι ἔκτη ἄλυπον, Ἀλύπει, βῆς ἐπὶ οἶκον*» (Μηναῖον Νοεμβρίου, σ. 340β).

4. Κατερίνας Ἀγγελάκη - Ρούκ, *Λυπιοῦ*, Ἐνα ποίημα, μὲ δύο ξυλογραφίες τοῦ Γιάννη Στεφανάκη, μιὰ ἔκδοση τοῦ περ. «Νέο Ἐπίπεδο», Ἀθήνα, Ἐκδ. Χειροκίνητο, 1995. Οἱ στίχοι ποῦ παραθέτω εὐθὺς ἀμέσως προέρχονται ἀπὸ τὴ σ. 9· οἱ πιὸ κάτω ἀπὸ τὴ σ. 21 καὶ στὸ τέλος τοῦ ἄρθρου ἀπὸ τὴ σ. 27.

5. Ὁραία φράση ποῦ ἀντιγράφω ἀπὸ τὸ ἐμπεριστατωμένο λῆμμα «Λύπη» στὸ *Λεξικὸ Βιβλικῆς Θεολογίας*, Ἀθήνα, ἔκδ. «Βιβλικὸ Κέντρο Ἄρτος Ζωῆς», 1980, σσ. 614-618 (ἡ φράση ἀπὸ σσ. 616).

6. Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, Λόγος Ζ' «Περὶ τοῦ χαροποιοῦ πένθους», παρ. ια': «Κατέχων κάτεχε τὴν μακαριαν τῆς οσίας κατανύξεως χαρμολύπην, καὶ μὴ παύση τῆς ἐν αὐτῇ ἐργασίας, ἄχρις οὗ μεταρσιον ἐν τῶν ἐντεῦθεν καὶ καθαρὸν τῷ Χριστῷ παραστήση σε». Ὁρωπὸς Ἀττικῆς, ἔκδ. Ἰ. Μ. τοῦ Παρακλήτου μὲ εἰσαγωγή, κείμενο, μετάφραση, σχόλια, πίνακες Ἀρχιμ. Ἰγνατίου, 1978, σ. 142.

7. Περὶ λογισμοῦ καὶ λογισμῶν τῆς κακίας βλ. πρόχειρα τὸ λῆμμα «λογισμὸς» τοῦ Α. Κάλλη στὴν Θ.Η.Ε. τ. 8, 1966, σσ. 327-329. Οἱ παραπομπὲς στὸ κείμενό μου περὶ λύπης προέρχονται ἀπὸ τὴν πραγματεία τοῦ ἁγίου Κασσιανοῦ τοῦ Ρωμαίου, *Πρὸς Κάστορα ἐπίσκοπον περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς κακίας λογισμῶν*, ποῦ βρίσκονται σὲν πρῶτο τόμο τῆς *Φιλοκαλίας* τῶν Ἱερῶν Νηπιτικῶν σὲ ἔκδοση (πέμπτη) τοῦ Ἀστέρος 1982, σ. 61-80. «Περὶ λύπης» ἀπὸ ὅπου καὶ παραπέμπουμε βλ. στίς σ. 74-76. Ἐπισημῶς θὰ ἦταν ἀκόμα καὶ ἡ μέση τοῦ Γενικοῦ Εὐρετηρίου ἀναζήτηση στοὺς πέντε τόμους τῆς *Φιλοκαλίας* κειμένων ποῦ ἀφοροῦν στὴ λύπη καὶ σὲ ἄλλους λογισμοὺς (βλ. τ. 5, 1976, σ. 115 κ.ε.).

8. Ἐτσι καταλήγει τὸ λόγο του περὶ λύπης. Γιὰ τὴ *χαρμολύπη* βλ. Π. Β. Πάσχου, *Ἐρως Ὁρθοδοξίας*, Ἀθήναι, Ἀποστολικὴ Διακονία, 1973, τὸ κεφ. «Ἡ χαρμολύπη τοῦ σταυροῦ» σ. 192-199 (πρβλ. σ. 184).

Ἡ Χώρα τῆς Ἀλυπίας*

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Στενοχώρια: ἡ μεγαλύτερη ἀρρώστια σήμερα

Αὐτὰ τὰ τέσσερα σημεῖα μποροῦν νὰ χαράξουν τὸν ὀρίζοντα τῆς Χώρας τῆς Ἀλυπίας καὶ νὰ ἐξορίσουν μακριὰ τὰ σκυθρωπὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων. Δὲν βαρεθήκαμε ἐπὶ τέλους τὶς «ἀγέλαστες πολιτείες»; Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσφεύγουμε στοὺς καλλικάντζαρους, ὅπως μερικοὶ προτείνουν, γιὰ νὰ σκάσει τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη τῶν ἀνθρώπων; Δὲν θὰ πρέπει μιμούμενοι τὸ συρμὸ —καὶ ὄχι μόνο— καὶ τὴν ἐπανεμφάνιση τῶν παραμυθῶν, ποὺ ἀνταποκρίνονται σὲ βαθειὰ ἀνάγκη τῶν ἀνθρώπων, ν' ἀκοῦνε νὰ τοὺς διηγούνται ἱστορίες, ν' ἀφηγηθοῦμε καὶ μεῖς μὲ τὴ σειρά μας τὶς δικές μας ἱστορίες σὲ γλώσσα ζωντανῆ καὶ ὁμορφῆ; Ὁ κόσμος περιμένει παραμυθία. «Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου» παραγγέλλει ὁ Κύριος στοὺς προφήτες. Ἐνα εἶδος παραμυθίας, παρακλήσεως, παρηγορίας γίνεται «ἐν διηγήματος εἶδει».

Ἐκπρόσωπος αὐτοῦ τοῦ κινήματος τῶν συγχρόνων παραμυθῶν (Storytellers) εἶναι καὶ ὁ Μπὲν Χάγκαρτι ποὺ βρέθηκε στὴν Ἀθήνα προσκεκλημένος τοῦ Ἰδρύματος Γουλανδρῆ - Χόρν στὰ πλαίσια τῶν ἐκδηλώσεων «Ἄκου μία ἱστορία...». Ἐξηγεῖ ὅτι τὸ πιὸ σημαντικό στὴ δουλειά του εἶναι: «Νὰ ταξιδεύεις τοὺς ἀνθρώπους σ' ἓναν ἄλλο κόσμο ἀλλὰ καὶ νὰ μπορεῖς νὰ τοὺς ἐπαναφέρεις πίσω στὸ δικό μας. Δικὴ μας δουλειὰ εἶναι νὰ δημιουργοῦμε γέφυρες ἀνάμεσα στοὺς δύο κόσμους»¹⁰.

Ἄναρωπιέμαι καὶ γὰρ μὲ τὴ σειρά μου ποῖα ἄραγε νὰ εἶναι ἡ δουλειά μας ἂν δὲν εἶναι αὐτὴ τῶν γεφυροποιῶν ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς κόσμους; Γιὰ νὰ στεριώσουν ὁμως τὰ γιοφύρια ἀπαιτεῖται αἷμα: «ἂν δὲν στεριώσει ἄνθρωπος, γιοφύρι δὲ στεριώνει» μᾶς μνηνεῖ ἡ λαϊκὴ μας παράδοση. Οἱ γεφυρώσεις εἶναι πνευματικὰ γεγονότα καὶ πρέπει νὰ δώσεις αἷμα γιὰ νὰ λάβεις πνεῦμα.

Πῶς νὰ βιώσεις τὴ χαρμολύπη καὶ πῶς νὰ γεφυρώσεις τὴ χαρὰ μὲ τὴ λύπη ἂν δὲν ζήσεις αὐτὴ τὴ ζεύξη πνευματικά; Εἶναι πιὸ εὐκολο νὰ καταλάβεις τὸ ἐρώτημα τοῦ νεκρωσίμου ἰδιόμελου, «ποῖα τοῦ βίου τροφή διαμένει λύπης ἀμέτοχος;» ἀπὸ τὸ νὰ κατανοήσεις ὅτι «ἢ κατὰ Θεὸν λύπη... χαρὰ σύμμεικτος ὑπάρχει». Ἡ δυσκολία εἶναι ἐγγενῆς καὶ στοὺς διηγούμενους καὶ στοὺς ἀκροωμένους.

Ἄλλὰ κάτι πρέπει νὰ κάνουμε γιὰ νὰ ξεπεράσουμε τὴ βαθειὰ λύπη καὶ στενοχώρια ποὺ κατέχει τὸν κόσμο σήμερα, ὅπως διαπίστωνε καὶ ὁ μακαριστὸς γέροντας Ἰάκωβος. «Πρόσεχε πολὺ τὴ στενοχώρια στοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὸν ἐπισκέπτονταν. Ἦξερε καλὰ ὅτι αὐτὴ ἀποτελοῦσε τὴν ὀδυνηρὴ ἀρρώστια τοῦ κόσμου. Τοῦ τὸ εἶχε πει ὁ ἴδιος ὁ ὁσιος Δαβὶδ μιὰ μέρα, ποὺ τὸν εἶδε νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν εἰκόνα του καὶ νὰ λέει: Ἡ μεγαλύτερη ἀρρώστια σήμερα εἶναι ἡ στενοχώρια»¹¹.

Ἐξοδος: ἀνάγκη χειραγωγίας

Ὅπωςδήποτε ἡ ὑπέρβασή της δὲ γίνεται μὲ παραγγέλματα τοῦ τύπου «ἔξω ἡ στενοχώρια!»¹². Ἡ «ἔξοδος» ἀπὸ τὴ Λυπιὸν χρειάζεται χειραγωγία. Εἶναι εὐκολο «βγαίνοντας νὰ χάσεις τὸν προσανατολισμὸ πρὸς κάτι ποὺ θὰ 'ταν καρπὸς χειροῦ μὲ ὠραίους σφυγμοὺς ζωῆς κι οἱ δρόμοι ὅλοι μαζί νὰ οὐρλιάζουν τὸ ἀδιάβατο». Πρέπει ὁμως νὰ διαβείς, νὰ φύγεις ἀπὸ τὴ Λυπιὸν. Ἡ ποιήτριά μας τὸ ἀπετόλμησε.

*Ἐφυγα. Στὶς φοῦχτες μου ἀνάμεσα
σὰ νὰ κρατοῦσα ἐνὸς παγωμένου πουλιοῦ
τὴν τελευταία ἀνάσα
προστάτευα τὴν τελευταία χειραψία*¹³.

Πῶς νὰ μὴ θυμηθῶ τὸ τετράστιχο ἐνὸς ἄλλου ποιητῆ γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς χειραγωγίας κατὰ τὴν «ἔξοδο»;

*Γέροντά μου πῶς νὰ ξεχάσω!
Ἦσουν ὁ πρῶτος ποὺ μουδῶσες τὸ χέρι*

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 41 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2 τεύχους.

Ο Δημιουργός χειρο-αγωγεί την Εύα.
Λεπτομέρεια από πίνακα του Ίερωνύμου Μπότς (Bosch).

*προσπαθώντας να με βηματίσεις
έξω απ' τη μεγάλη νύχτα¹⁴.*

Άλλωστε ένα από τα σημεία δια των οποίων θεραπεύεται ή λύπη είναι όπως είδαμε και πιο πάνω «ή μετά ανθρώπων εύλαβών διαγωγή». Στην πορεία μας από τη Λυπιοῦ στη Χώρα τῆς Ἄλυπιας χρειαζόμαστε γερό κράτημα. Μᾶς τὸ θυμίζει στὴν ὠραία ἀπόκρισή του πρὸς Ἰωάννην τὸν ἀπὸ Μηρωσάβης ὁ Μέγας Γέρον Βαρσανούφιος:

«Σὺ οὖν ἀδελφὲ κρατούμενος τῇ ἐμῇ χειρὶ, περιπάτει εἰς τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν τὴν ἀπάγουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν»¹⁵.

9. Ἐδῶ ὑπαινίσσομαι τὸ παραμῦθι τῶν ἀδελφῶν Κατσιμίχα Ἀγέλαστη Πολιτεία ποὺ κυκλοφόρησε ἀπὸ τὴν Ἐκδ. Καστανιώτη (σύντομα κυκλοφορεῖ σὲ δευτέρη ἐκδοσὴ), διασκευάστηκε σὲ θεατρικὸ δρῶμενο καὶ πρόσφατα κυκλοφόρησε καὶ σὲ δίσκο. Τὸ βιβλίο «καταγγέλλει» τὸ ἀγέλαστο τῶν σημερινῶν πόλεων. Οἱ καλλικάντζαροι ἀπλῶς «γελοτοποιοῦν», ἐμφανίζονται ὡς ἀφορμὴ. Οἱ αἰτίες πρέπει ν' ἀναζητηθοῦν ἄλλοῦ. Ἐτσι τουλάχιστον μᾶς εἶπαν στὴν ἐκπομπὴ τῆς ET 1 «Ψιλο γὰζι» τὴν Παρασκευὴ 5 Ἰανουαρίου 1996. Οἱ ἀπόψεις τους δὲν ἐστεροῦντο σοβαρότητας.

10. Δ. Ρηγόπουλου, «Ἐνας σύγχρονος παραμυθᾶς». Ὁ Μπὲν Χάγκαρτι, τῆς «Company of Storytellers» μιλάει στὴν «Κ» γὰρ τὴν τέχνη τῆς ἀφήγησης («Ἡ Καθημερινή» 5 Ἰανουαρίου 1996). Γιὰ τὸ ὅλο πρόγραμμα τῶν ἐκδηλώσεων βλ. σὺ φ. τῆς 6 Ἰανουαρίου (Ἡμερολόγιο) καὶ σὺ ἐντυπο τοῦ Ἰδρύματος. Διαφωτιστικὸ εἶναι καὶ τὸ σημείωμα τῆς Μαρίας Γαρουφαλῆ στὴ «Ραδιοτηλεόραση» τῆς 6-12 Ἰανουαρίου 1996, τεύχος 1351, σ. 10.

11. Στυλ. Γ. Παπαδοπούλου, Ὁ μακαριστὸς Ἰάκωβος Τσαλίγης, Ἠγούμενος τῆς Ἱ. Μ. Ὁσίου Δαβὶδ τοῦ Γέροντος, Ἀθήνα 1994, σ. 162.

12. Ὑπαινίσσομαι τὸ πολυδιαβασμένο βιβλίο τοῦ Νταϊήλ Κάρνετζι, Ἐξω ἢ στενοχώρια!, σὲ μετάφραση Δ. Π. Κωστελένου, Ἀθήνα, Ἐκδ. Ψυχαλοῦ, χ.χ.

13. Τὴν «ἐξοδο» ἀπὸ τὴν λύπη πρὸς μίαν κατάστασι γαλήνης ἀφήνει νὰ διαφανεῖ καὶ ὁ Δημήτρης Ἀγγελῆς, τελειόφοιτος τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας, τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, στὴν πολλὰ ὑποσχόμενη ποιητικὴ του συλλογὴ, Τὸ λυπημένο σου πρόσωπο, Ἀθήνα - Γιάννινα, Ἐκδ. «Δωδώνη», 1995, 72 σ. Στὴ λύπη σου οἱ ἄλλοι κάτι πρέπει νὰ ὑποψιαστοῦν καὶ κάτι νὰ κάνουν. Δὲν μποροῦν «φεύγοντας ν' ἀφήνουν καταγῆς τὸ λυπημένο σου πρόσωπο».

14. Ν. Β. Καμβύση, Οἱ ἄλλες λέξεις, Ἀθήνα, Ἐκδ. «Τῆνος: συντροφιά», 1983, σ. 43 (ποίημα: «Κυπριανοῦ Ἱερομονάχου»).

15. Ἀπόκρισις λα'. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Βίβλος Ψυχοφειλεστάτη Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου, Θεσσαλονίκη, Ἐκδ. Β. Ρηγόπουλου, 1984, σ. 47β.